

จัดพิมพ์โดย

สำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ ๙

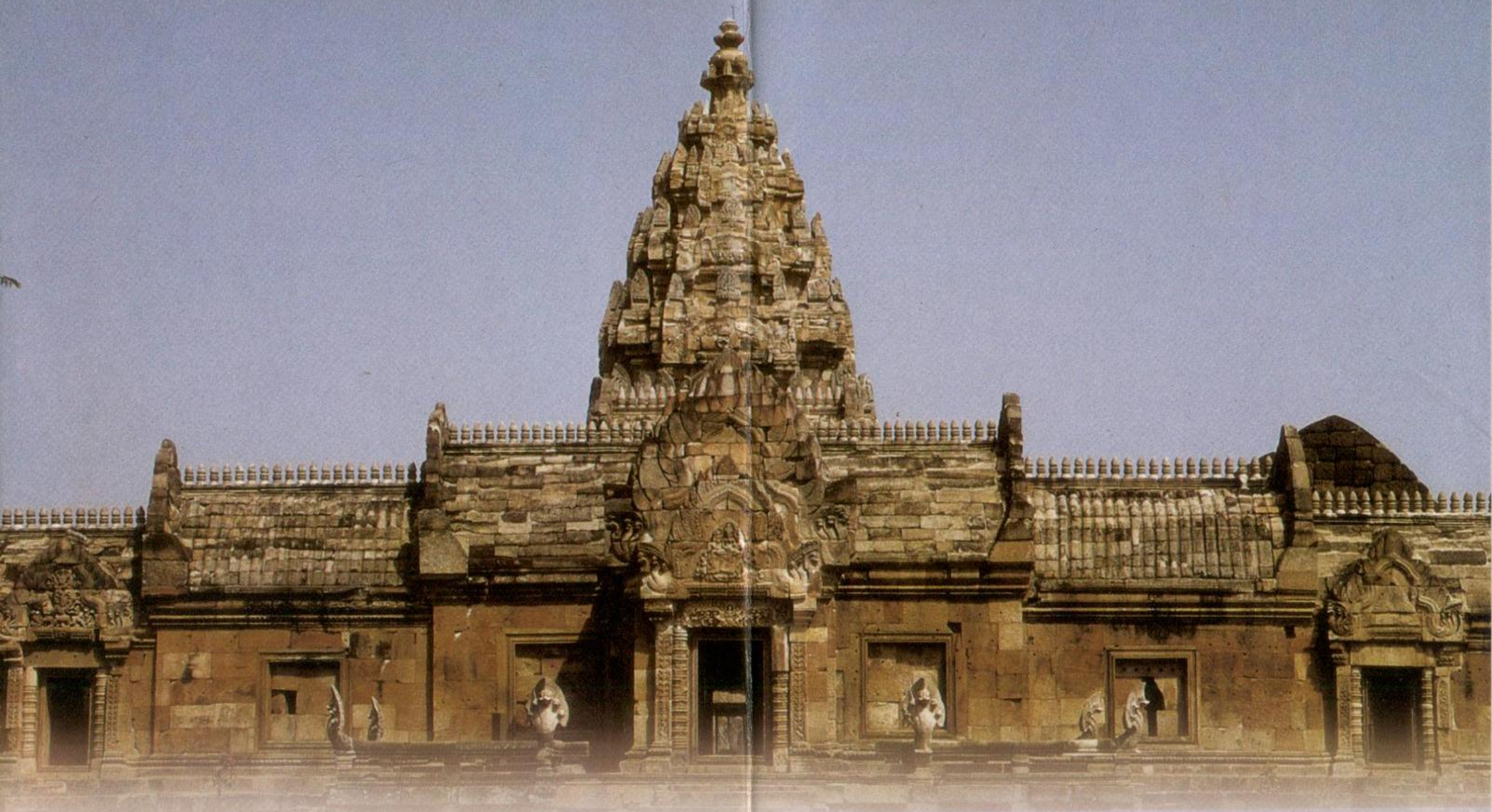
นครราชสีมา

สำนักโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กรมศิลปากร

อุทยานประวัติศาสตร์
พนมรุ้ง

อุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง

ปราสาทพนมรุ้ง เป็นโบราณสถานในศิลปะเขมร ที่มีความงดงามและมีความสำคัญมากที่สุดแห่งหนึ่งในประเทศไทย ปราสาทประธานสร้างขึ้นในราวพุทธศตวรรษที่ ๑๗ หรือเมื่อราว ๙๐๐ ปี มาแล้ว ตั้งอยู่บนยอดเขาพนมรุ้ง ในเขตตำบลตาเป๊ก อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์

พนมรุ้ง เป็นชื่อดั้งเดิม ซึ่งปรากฏหลักฐานตามศิลาจารึกที่ค้นพบที่ปราสาทแห่งนี้ ปราสาทพนมรุ้งสร้างขึ้นเนื่องในศาสนาฮินดูลัทธิไศวนิกาย ซึ่งนับถือพระศิวะเป็นเทพสูงสุด ดังนั้น เขาพนมรุ้งจึงเปรียบเสมือนเขาไกรลาสที่ประทับของพระศิวะ

องค์ประกอบและแผนผังของปราสาทพนมรุ้ง ได้รับการออกแบบให้มีลักษณะเป็นแนวเส้นตรง และเน้น

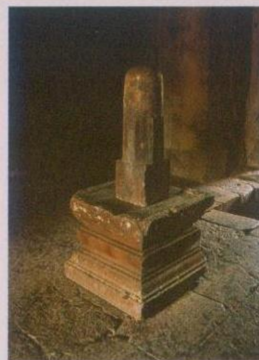
ความสำคัญเข้าหาจุดศูนย์กลาง นั่นคือ ปราสาทประธาน ซึ่งหันหน้าไปทางทิศตะวันออก ด้านขวาของบันไดทางขึ้นสู่ศาสนสถานมีอาคารที่เรียกว่า พลับพลา อาคารนี้อาจจะเป็นอาคารที่เรียกกันในปัจจุบันว่า "พลับพลาเปลื้องเครื่อง" ซึ่งเป็นที่พักจัดเตรียมพระองค์ของกษัตริย์ก่อนเสด็จเข้าสักการะเทพเจ้า หรือ ประกอบพิธีกรรมในบริเวณศาสนสถาน ถัดจากนั้น เป็นทางเดินทั้งสองข้างประดับด้วยเสามียอดคล้ายดอกบัวตูมเรียกว่า เสานางเรียง จำนวนข้างละ ๓๔ ต้น ทอดตัวไปยังสะพานนาคราช ซึ่งมีผังรูปกากบาทยกพื้นสูง ราวสะพานทำเป็นลำตัวพญานาค ๕ เศียร สะพานนาคราชนี้ ตามความเชื่อเป็นทางที่เชื่อมระหว่างโลกมนุษย์กับเทพเจ้า สิ่งที่น่าสนใจ คือ จุดกึ่งกลางสะพาน มีภาพจำหลักกรูปดอกบัว ๘ กลีบ อาจหมายถึงเทพประจำทิศทั้ง ๘ ในศาสนาฮินดู หรือเป็นยันต์สำหรับการบวงสรวง หรือ เป็นจุดที่ผู้มาทำการบูชา ตั้งจิตอธิษฐาน

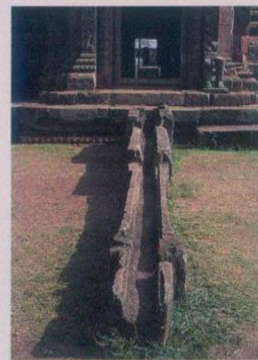
จากสะพานนาคราชชั้นที่ ๑ มีบันไดจำนวน ๕๒ ขั้น ขึ้นไปยังลานบนยอดเขา ที่หน้าซุ้มประตูระเบียงคดทิศตะวันออก มีสะพานนาคราชชั้นที่ ๒ ระเบียงคดก่อเป็นห้องยาวต่อเนื่องกันเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้ารอบลานปราสาท แต่ไม่สามารถเดินทะลุถึงกันได้ เพราะมีผนังกั้นเป็นช่วง ๆ มีซุ้มประตูอยู่กึ่งกลางของแต่ละด้าน ที่มุมระเบียงคดทำเป็นซุ้มรูปกากบาท ที่หน้าบันของระเบียงคดทิศตะวันออกด้านนอก มีภาพจำหลักรูปฤาษีซึ่งหมายถึงพระศิวะในปางที่เป็นผู้รักษาโรคภัยไข้เจ็บ และอาจหมายรวมถึงนเรนทราทิตย์ ผู้ก่อสร้างปราสาทประธานพนมรุ้งด้วย

ปราสาทประธาน ก่อด้วยหินทรายสีชมพู มีผังเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส ย่อมุม กว้าง ๘.๒๐ เมตร สูง ๒๗ เมตร ด้านหน้าทำเป็นมณฑปโดยมีอันตราละหรือฉนวนเชื่อมปราสาทประธานนี้ เชื่อว่า สร้างโดยนเรนทราทิตย์ซึ่งเป็นผู้นำปกครองชุมชนที่มีปราสาทพนมรุ้งเป็นศูนย์กลาง ราวพุทธศตวรรษที่ ๑๗ ภายในเรือนธาตุตรงกึ่งกลาง เรียกว่า ห้องครรภคฤหะ เป็นที่ประดิษฐานรูปเคารพที่สำคัญที่สุด เชื่อว่า ในที่นี้คือศิวลึงค์ ซึ่งแทนองค์พระศิวะ เป็นที่น่า

เสียดายว่
ท่อโสมสูต
ศิวลึงค์เท่า

ตกเฉียงใต้
ปรางค์น้อ
ศิลปกรรม
ประธานใ
ส่วนทางด้
เฉียงเหนือ
ศิลาแลง
ศาสนา ก

ประธาน

บหินทรายสีชมพู
๒๐ เมตร สูง ๒๗
ละหรือฉนวนเชื่อม
ราทิตย์ซึ่งเป็นผู้นำ
ศูนย์กลาง ราว
กึ่งกลาง เรียกว่า
ารพที่สำคัญที่สุด
ระศิวะ เป็นที่น่า

เสียดายว่า ประติมากรรมชิ้นนี้ได้สูญหายไป เหลืออยู่เพียงท่อโสมสูตร คือร่องน้ำมนต์ที่ใช้รับน้ำสรงจากการสักการะศิวลึงค์เท่านั้น

ทางด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือ และทิศตะวันตกเฉียงใต้ของปราสาทประธาน มีปราสาทอิฐ ๒ องค์ และปรางค์น้อย จากหลักฐานทางด้านสถาปัตยกรรมและศิลปกรรม กล่าวได้ว่า ปราสาททั้ง ๓ หลัง สร้างขึ้นก่อนปราสาทประธานในราวพุทธศตวรรษที่ ๑๕ และ ๑๖ ตามลำดับ ส่วนทางด้านหน้าของปราสาทประธาน คือ ทิศตะวันออกเฉียงเหนือ และทิศตะวันออกเฉียงใต้ มีอาคาร ๒ หลัง ก่อด้วยศิลาแลง เรียกว่า บรรณาลัย ซึ่งเป็นที่เก็บรักษาคัมภีร์ทางศาสนา ก่อสร้างขึ้นในพุทธศตวรรษที่ ๑๘

ที่บริเวณหน้าบัน และทับหลังของปราสาทประธาน มีภาพจำหลักแสดงเรื่องราวในศาสนาฮินดู เช่น พระศิวนาฏราช (ทรงฟ้อนรำ) พระนารายณ์บรรทมสินธุ์ อวตารของพระนารายณ์ เช่น พระรามในเรื่องรามเกียรติ์ หรือ พระกฤษณะ ภาพพิธีกรรม ภาพชีวิตประจำวันของฤาษี เป็นต้น

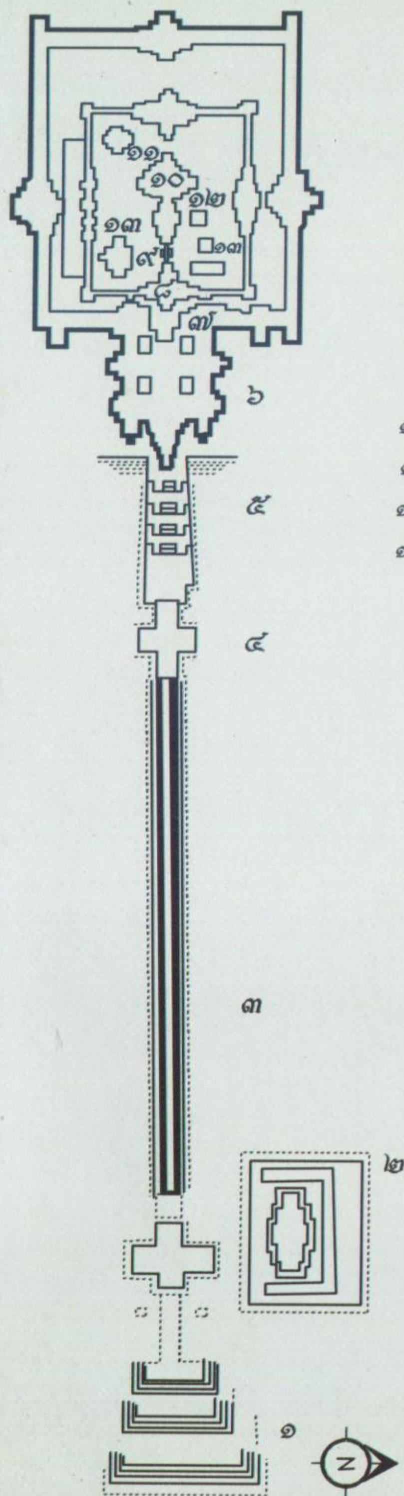
กรมศิลปากรได้ขึ้นทะเบียนปราสาทพนมรุ้งเป็นโบราณสถานของชาติ ใน ปี พ.ศ. ๒๔๗๘ ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๕๒ ตอนที่ ๗๕ ต่อมาได้ดำเนินการบูรณะ ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๑๔ จนเสร็จสมบูรณ์ มีการพัฒนาและปรับปรุงดำเนินการเป็นอุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จมาเป็นองค์ประธานในพิธีเปิด เมื่อวันที่ ๒๑ พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๓๑

ข้อแนะนำการเข้าชมอุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง

- เปิดเวลา ๐๖.๐๐ น. ปิดเวลา ๑๘.๐๐ น. ทุกวัน ไม่เว้นวันหยุดราชการและวันหยุดนักขัตฤกษ์
- ค่าธรรมเนียมเข้าชม สำหรับชาวไทย ๑๐ บาท
  ชาวต่างประเทศ ๔๐ บาท

๑. บันไดต้นทาง
๒. พลับพลา
๓. ทางเดิน
๔. สะพานนาคราชชั้นที่ ๑
๕. บันไดขึ้นปราสาท
๖. ลานทางสู่ปราสาท
๗. สะพานนาคราชชั้นที่ ๒
๘. ซุ้มประตูและระเบียงคด
๙. สะพานนาคราชชั้นที่ ๓
๑๐. ปราสาทประธาน
๑๑. ปรางค์น้อย
๑๒. ปราสาทอิฐ ๒ องค์
๑๓. บรรณาลัย ๒ หลัง